

4. Quædam Figure sunt, quæ statim initio usurpantur, ut Interrogationes, Apostrophæ, Distributiones, &c. Nonnullæ verò aliquam veluti præparationem requirunt, ut sunt Exclamationes, quæ non usurpantur, nisi post explicatas res graviores; Hypotiposes, Profopopejæ & similes, quas absurdum esset statim ab initio alicujus Orationis, vel Capituli adhibere.

5. Figure Verborum sunt hujusmodi, ut plus afferre tædii Orationi possint, quàm Figure Sententiarum, si illæ crebrius usurparentur.

Denique nulla re magis potest de Figurarum usu judicari, quàm frequenti Ciceronis lectione, qui Figuras suis quibusque locis sic accommodat, ut ad eadem pertractanda factæ quodam modo videantur.

LIBER QUARTUS.

De vi Oratoris seu de Inventione.

CAPUT PRIMUM.

Hactenus egimus de Elocutione Oratoria, de ejusdem Amplificatione, de Ornata sive de Figuris; nunc agendum nobis de Inventione & Probationibus, sine quibus, ut ait Cicero, Elocutio inanis est ac pœne puerilis.

Quid Inventionis nomine intelligitur, in qua vis Oratoris præcipua est?

R. Inventio est excogitatio rerum verarum aut verisimilium, quæ valeant tam ad faciendam fidem, quàm ad motus animorum excitandos. Argumentis utuntur Rhetores ad faciendam fidem, amplificatione ad motus excitandos.

Quid est Argumentum?

R. Est probabile inventum ad faciendam fidem.

Quid est Argumentatio?

R. Est argumenti ipsius fusior explicatio.

Unde quærenda sunt Argumenta?

R. Ex locis Oratoriis, quorum duplex est genus; alii qui ex ipsa re

ejusque quasi visceribus educuntur, & propterea appellantur Insi seu intrinsecus petiti, alii qui aliunde eruantur & nominantur extrinsecus accersiti.

Quot sunt Loci Oratorii in ipsa re insiti?

R. Sexdecim, Definitio, Enumeratio Partium, Notatio nominis, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Dissimilitudo, Contraria, Repugnantia, Adjuncta, Antecedentia, Consequentia, Causæ, Effecta, Comparatio.

Quot sunt loci extra rem positi?

R. Sex, Præjudicia, Fama, Tabulæ, Jusjurandum, Tormenta, Testes. Huc etiam pertinent Historia, Fabulæ, Leges, Sententiæ veterum, & similia; de quibus antequam agamus, res videntur exemplo demonstranda.

CAPUT II.

De Ratione errendi ex Locis Oratoriis Argumenti.

Sit illud Oratori Forensi propositum ut de Jurisprudencia ac Justitia dicat; ita Loci Oratorios alios post alios pervestigare poterit.

Locus à Definitione segetem uberem materiemque dicendi suppeditabit. Justitia enim est regnorum & imperiorum moderatrix, expultrix scelerum, virtutum conciliatrix, pacis alumna, concordie parens, &c.

Enumeratio partium subjiciet singulos regni Ordines quibus Justitia prodest, Regibus ad dignitatem, nobilibus ad splendorem, civibus ad concordiam, populis ad mutuam societatem, improbis ad frænum, militibus ad obedientiam, omnibus ad felicitatem.

Notatio Nominis hæc est; Justitia dicitur, quod jus suum cuique tribuat.

Conjugata. Qui Justitia præditus est, justus ille dicitur, justæque Rempublicam administrat.

Genus. Si ostendas justitiam complecti cæterarum virtutum dotes & ornamenta.

Species. Cum Justitiæ ipsius, quatenus singularis virtus est, laudes persequeris, seu qua mentem & voluntatem in bono dirigit, seu qua Deum ipsum, proximum, nosmetipsos spectat.

Causæ. Deum auctorem habet Justitia, cui similem facit hominem, qui imago est Divinitatis; ipsa etiam orbis perfectio est, cujus ad bonum tota dirigitur.

Effecta. Sunt ea quæ ex Justitia derivantur, pax, tranquillitas civium, pietas, Religionis cultus, vitiorum

extinctio, procreatio virtutum, & alia similia.

Antecedentia. Complectuntur ea naturæ præsidia & disciplinarum subsidia, quæ ad Jurisprudenciæ cognitionem, Justitiæque professionem requiruntur.

Consequentia. Vel coincidunt cum Effectis, vel continent laudes, quibus ille dignus est, qui hæc utraque facultate præstat.

Adjuncta. Sunt ea quæ cum Jurisprudencia societatem habent individuum, veluti studia Philosophiæ, Historiarum, Legum, Exemplorum, & totius antiquitatis notitia.

Repugnantia. Quomodo fieri potest, ut vir legum omnium scientiæ studens, aut earum cognitione præditus obnoxius sit communibus vitiis, ut otio, vitæ molliori & aliis.

Similitudo. Talis institui potest. Justitia inter cæteras virtutes solis instar obtinet; atque ut solis præsentia nimbos dissipat, sedat tempestates, campis segetes, arboribus fructus, herbis viriditatem parit, orbemque univèrsam efficit lætiorem; ita justitia imperiis tranquillitatem, pacem rebus publicis conciliat, &c.

Dissimilitudo. Ut gentes, quibus justitia non illuxit, feram traducunt & agrestem vitam; ita è contrario, qui hanc præcipuo studio colunt, cæteris humanitate præstant.

Comparatio. Si Fortitudo, Prudentia, cæteræque virtutes tot laudibus dignæ sunt atque præconiis, quarum est privato cujusque bono consulere; quid Justitia, quæ ipsum omnium commune bonum spectat, omnium utilitatibus prospicit, &c.

Contraria. Jurisprudencia hominum socordiam excutit, tollit Litterarum contemptum. Justitia verò sce-

scelera, dolos, fraudes, rapinas expellit, nonne ergo utraque laudanda?

Similiter à Locis extrinsecus petitis seu remotis erui possunt argumenta, quibus eadem res confirmetur. Et quidem non ineptè Forensis Orator Orationem incipiet ab auctoritate Legislatoris alicujus, aut Philosophi, aut Oratoris. Item militaris Orator ab exemplo & dicto alicujus egregii Ducis, puta, Cæsaris; Orator Christianus ab auctoritate sanctorum Patrum. Huc adde Proverbia, Parabolas, Apologos, Historias & similia. Notandum est autem non esse necesse Locos omnes ita scrupulosè investigare, sed eos tantum qui præstantiora argumenta sufficient,

CAPUT III.

Locus à Definitione Regula Artis.

Quid est Definitio?

R. Est Oratio explicans naturam rei. Fusiùs à Cicerone 2. de Orat. describitur. *Definitio est earum rerum, quæ sunt ejus rei propria, quam definire volumus, brevis & circumscripta explicatio.*

Quomodo fit Definitio?

R. Accipiendo aliquid illi rei, quæ definitur, quod sit commune cum aliis, idque vocatur à Philosophis *Genus*, deinde sumendo aliquid quod sit eidem peculiare ac proprium, idque ab iisdem Philosophis *Differentia* nuncupatur. Sic Rhetorica definitur *Ars bene dicendi*; *Ars Genus* est, quia est hoc illi commune cum Grammatica, cum Poesi, cum Pictura & cæteris Artibus; bene verò dicere, est illius *Differentia*, quia hoc proprium habet ac suum.

Quomodo probares à Definitione utilem esse Rhetoricam?

R. Hoc modo. *Ars bene dicendi est utilis, sed Rhetorica est Ars bene dicendi, ergo Rhetorica est utilis.*

Quotuplex est apud Oratores Definitionis genus?

R. Multiplex. Nam sæpe usurpant illi rei descriptionem pro accurata illius Definitione; idque faciunt

Primò. Per Enumerationem Partium vel Adjunctorum, vel per Hypotiposim; ut si definire velles hominem improbum, describeres caput illius torvum nescio quid præ se ferens, oculos scelus ac flagitium spirantes, manus ad rapinam incurvas; totum denique corporis habitum respice, quid aliud præ se fert præter improbitatem?

Habes exempla Definitionis apud Ciceronem 1. Phil. num. 29. Ita definit gloriam. *Ea est laus rectè factorum, magnorumque in Remp. meritorum, quæ cum optimi cujusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur.* Quæ definitio descriptio potius quam accurata definitio dicenda est.

Et Phil. 2. num. 113. ita pacem definit & servitutem. *Pax est tranquilla libertas, servitus malorum omnium postremum, non modo bello, sed morte etiam repellendum.*

Et ii. Phil. num. 28. ita definit Legem. *Est Lex nihil aliud, nisi recta & à Numine Deorum tractata ratio, imperans honesta, prohibens contraria.*

Et in Pisonem pœnam & supplicium ita definit. *Qua est igitur pœna? quod supplicium? Id mea sententia, quod accidere nemini potest nisi nocenti. Suscepta fraus, impedita & oppressa mens conscientia, bonorum omnium odium, nota justæ Senatus, amissio dignitatis.*

In

In Oratione autem pro Sextio n. 97. ita optimates describit aut definit per Enumerationem. *Quis ergo optimus est iste? quis? De numero si quæris, innumerabiles: neque enim aliter stare possemus: sunt principes consilii publici: sunt, qui eorum sectam sequuntur, sunt maximorum ordinum homines, quibus patet Curia; sunt municipales rusticique Romani; sunt negotia gerentes; sunt etiam libertini optimates; numerus, ut dixi, hujus generis late & variè diffusus est, sed genus ipsum, ut tollatur error, brevi circumscribi & definiri potest. Omnes optimates sunt, qui neque nocentes sunt, nec natura improbi, nec furiosi, nec malis domesticis impediti.*

Secundò Definitio fit per Similitudinem & Comparisonem. Ita describeres hominis perturbati & immoderati animum. Est instar plateæ publicæ, ubi perpetuus clamantium strepitus, & voces inconditæ audiuntur; ubi omnia disjecta ac dissipata, ubi rixæ & jurgia. Est mare turbidum ventis jactatum & procellis.

Contra, conscientiam bonam definire quis potest per Similitudinem, hortum deliciarum, thesaurum gazis Regum omnium ditiolem, aulam divini Numinis. Hæc porro Definitio, quia levioris est efficacæ ad persuadendum aut permovendum rariùs ab Oratoribus debet usurpari.

Tertiò. Definitio fit per Congeriem multorum nominum, ex quibus in rei cognitionem faciliùs devenimus. Ita Cicero lib. 5. Tusculanarum Questionum sic Philosophiam definit. *O vita Philosophia dux, indagatrix virtutum, vitiorum expultrix, mater omnium Artium, quid est aliud, ut ait Plato, nisi Deorum inventum?*

Et pro Milone n. 90. ita Curiam definit per Congeriem. *Quo quid*

miserius, quid acerbius, quid luctuosius vidimus? Templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput urbis, aram sociorum, caput omnium gentium, sedem ab universo Populo Rom. concessam uni Ordini inflammari, excindi, funestari?

Item pro Plancio num. 70. Optimii calamitatem ita per Congeriem definit. *Optimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria avelli posset. Vulnus illud Reipublica, decus hujus imperii, turpitudine Populi Romani non iudicium putandum est.*

Sic egregè pariter Historiam definit Cicero lib. 2. de Oratore n. 36. *Historia verè testis temporum, lux veritatis, vita memoria, magistra vita, nuncia vetustatis, qua voce alia, nisi Oratoris immortalitati commendatur.*

Quartò. Traditur Definitio rei per causas, quando exprimitur rei natura per eas res, à quibus habet ut sit, & talis sit. Ita Cicero lib. 1. de Legibus n. 54. Hominem definit à ratione quæ est ipsius *causa formalis*, ut ajunt Philosophi. *Animal hoc providum ac sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilii, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum est à supremo Deo. Solus est enim ex tot animantium generibus atque naturis particeps rationis & cogitationis, cum cætera sint omnia expertia.*

Eodem pertinet illa hominis definitio ex Seneca Epist. 76. *Omnia bono suo constant. Vitem fertilitas commendat, sapor vinum, velocitas cervum. Quare fortia dorso jumenta sint, quæris? quia eorum hic unus est usus sarcinam ferre. In cane sagacitas prima est, si investigare debet feras; cursus, si consequi: audacia,*

6

si mordere & invadere. Id in unoquoque optimum est, cui nascitur, quo censetur. In homine optimum quid est? Ratio. Hac antecedit animalia, Deos sequitur. Ratio ergo perfecta proprium hominis bonum est: cetera illi cum animalibus satisque communia sunt. Valet? & Leones. Formosus est? Et Pavones. Velox est? & Equi. Non dico in his omnibus vincitur. Non quero, quid in se maximum habeat, sed quid suum: corpus habet? & arbores. Habet impetum & motum voluntarium? & bestia, & vermes. Habet vocem? sed quanto clariorem canes, acuiorem aquila, graviorem tauri, dulciorem mobiliorumque luscini? quid in homine proprium? Ratio. Hec recta & consummata felicitatem hominis implevit.

Sic à Causis simul omnibus definiti homo posset. Animal à Deo supremo rerum opifice conditum, ex corpore mortali quidem conflatum, sed animo constans immortalis, & ad divinæ naturæ similitudinem expresso; denique ad perfrendas aeternæ vitæ delicias destinatum.

Quintò. Fit etiam Definitio per Effecta, & hic definiendi modus apud Oratores frequentior, quia notiora solent esse Effecta quam Causæ; cum res designatur per ea quæ ab ipsa procedunt.

Ita Cicero virum bonum definit ab Effectis pro Cæcinnâ n. 78. *Vereor de tali viro ne plus dicam, quam vos aut sentiatis, aut apud vos commemorari velitis. Quapropter hoc dicam, nunquam ejus auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam Populus Romanus in cavendo, non in decipiendo perspexerit; qui Juris Civilis rationem nunquam ab æquitate sejunxerit; qui tot annos ingenium, laborem, fidem suam Populo Rom. promptam expositamque præbuerit; qui ita bonus & iustus vir est, ut natu-*

ra, non disciplina consultus esse videatur; ita peritus ac prudens, ut ex Jure Civili non scientia solum quaedam, verum etiam bonitas nota videatur; cuius tantum est ingenium, ita prompta fides, ut; quidquid inde haurias, purum liquidumque te haurire sentias.

Ita bellum crudele, quod intulerat Antonius, describit per Effecta, 14. Philip. n. 8. *Bellum inexpiabile infert quatuor Consulibus unum omnium latronum teterrimus. Gerit idem bellum cum Senatu Populoque Romano. Omnibus, quamquam ruit ipse suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta denuntiat.... Refugit animus, P. C. eaque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis & conjugibus effecerit; quas enim turpitudines Antonii libenter subierunt, easdem letantur per vim aliis se intulisse. Sed vis calamitosa est, quam illis intulerunt, libido flagitiosa, quæ Antoniorum obliata est vita.... Recordamini per Deos immortales, P. C. quid hoc biduo timerimus à domesticis hostibus, rumoribus improbiis dissipatis. Quis liberos, quis conjugem aspiceret poterat sine fletu? quis domum? quis restam? quis Larem familiarem? Jam aut ferocissimam mortem omnes, aut miserabilem fugam cogitabant. Hac à quibus timebantur, eos hostes appellare dubitamus? Gravius si quis attulerit nomen, libenter assentiar; hoc vulgari contentus vix sum, levione non utar.*

Et Oratione pro Plancio n. 9. ingenium populi definit ab iis quæ facere soleret in Comitibus.

Similiter Phil. 8. num. 12. Calenum arguit, qui pacem optaret, definiendo per Effecta pacem illam cuius studium præ se ferebat. *Quid tu, Calene, servitutem pacem vocas? Majores quidem nostri non modo ut liberi*

essent,

essent, sed etiam ut imperarent, arma capiebant; at tu abicienda arma censēs, ut serviamus.

Eleganter definit ab Effectis quid sit sustinere pœnam, à Diis immortalibus. De Haruspicum responsis n. 39. *À Diis quidem immortalibus quæ major esse potest homini pœna, furorē atque dementiā? &c. Legendus hic Locus.*

Denique celebratur in primis apud Rhetores illa Definitio quæ fit per Negationem & Affirmationem; ita nimirum, ut Orator primò quidem dicat quid res ipsa non sit; deinde quid sit ipsa; adjecta interdum Ironia post Negationem.

Ita Cicero in Pisonem num. 23. & 24. probat Pisonem non fuisse Consulem, definiendo Consulatum, quem negat esse positum in lictoribus, in toga, sed in consilio ceterisque virtutibus. *Tu etiam mentionem facies Consulatus tui; aut te fuisse Romæ Consulem dicere audebis? quid? tu in lictoribus, in toga, in prætexta esse Consulatum putas, quæ ornamenta etiam in Sexto Clodio te Consule esse voluisti? Huius in Clodianis canis insignibus Consulatum declarari putas? Animo Consulem esse oportet, consilio, fide, gravitate, vigilantia, cura, toto denique munere Consulatus, &c.*

Et Oratione pro Domo sua num. 89. Populum Rom. definit, tum re motis iis quæ abhorrent à Populi Romani dignitate, tum eorum affirmatione, quæ huic dignitati conveniunt. *An tu Populum Romanum esse illum putas, qui constat ex iis qui mercede conducuntur, qui impelluntur, ut vim afferant Magistratibus, ut obsideant Senatū, optent quotidie cadem, incendia, rapinas? Quem tu tandem populum, nisi clausis tabernis frequentare non poteris? cui populo duces Lentidios, Lollios,*

Sergios præfeceras? O speciem dignitatemque Populi Rom. quam Reges, quam Nationes extera, quam Genes ultima pertimescunt, multitudinem ex servis conductis, ex facinorosis, ex egenis congregatam. Illa fuit pulchritudo Populi Romani, illa forma, quam in campo vidisti, tum, cum etiam tibi contra Senatus totiusque Italia auctoritatem & studium dicendi potestas fuit. Ille, ille populus est dominus regum, victor atque imperator omnium gentium, quem illo clarissimo die, scelerate, vidisti, tum cum omnes principes civitatis, omnes ordinum atque ætatum omnium suffragium se, non de civis, sed de civitatis salute ferre censebant; cum denique homines in campum non tabernis, sed municipiis clausis venerunt.

Item laudato jam paulò ante n. 97. Orationis pro Sextio, definit Optimates, dicendo quid non, & quid sint, ab his verbis, *Quis ergo optimus est iste, &c.*

Et Orationis ejusdem numer. 17. probat nec Pisonem nec Gabinium fuisse Consules, per viam Negationis describendo utriusque mores per elegantem Hypotiposim & Ethopejam ab his verbis. *Sed fuit profecta quadam illa Reipublica fortuna fatalis, &c.*

Similiter 2. in Rullum num. 10. definit per Negationem quid sit populare ab his verbis, *Neque verò illa popularia sunt existimanda, &c.*

Philip. 3. numer. 12. per viam Affirmationis & Negationis definit quid sit esse Consulem, & negat Antonium debuisse Consulem repatari, ex quo nudus & ebrius concionatus esset, ab his verbis. *Nec verò M. Antonium Consulem post Lupercalia putare debuisti, &c.*

Et

Et in Pison. numero jam laudato 43. definit quid poena sit, & quid non sit. Ab his verbis, *Quid est igitur poena? &c.*

EXERCITATIO.

Definitio per Similitudinem.

Tanto suavius bonae conscientiae testimoniū, quanto acerbior male stimulus.

S Y N O P S I S .

Exord. & Prop. **C**onstabit sola explanatione & dilatatione ipsius Propositionis.

Confirmatio Petitur. 1. à Definitione bonae conscientiae per varias Similitudines seu comparationes ductas à tranquillo mari, agro fertilissimo, domo splendida & ornata. 2. A Definitione male conscientiae per contrarias Similitudines; dicendo illam esse instar plateae publicae, agitati maris tempestatibus, Inferorum carceris, &c.

Conclusio. Quis ergo alteram alteri praefendam non putet?

O R A T I O .

Ut est nemo omnium, quantum est qui vivunt, si quid modo humanum sapiat, qui beatas pacis ac tranquillitatis delicias miseris perturbationum ac turbarum motibus anteponendas non iudicet; ita nullum reperias tam ferum, tam barbarum, tam expertem omnis humanitatis, qui bonae conscientiae suavitates, male conscientiae molestias potiores esse non fateatur.

Agite verò quid usquam est rerum omnium, quod altissimae pacis imaginem feliciter adumbret quam bonae conscientiae facies. Diceris illam esse mare quoddam pacatum semper ac tranquillum, unde cupiditatum insani fluctus, inordinatae mentis tempestates, & graves per-

turbati animi procellae longius exultant. Illam crederes agro fertili simillimam, quem suavissimis virtutum omnium floribus ubique confutum, nulla vitiorum inimica vis unquam temeravit. Intueri putes claram domum ac splendidam, in qua nihil non ornatum, nihil non compositum recteque ordinatum se offert: ubi confusio rerum nulla, nullus tumultus, nullae agitationes; sed quies secura, pax summa, aeterna tranquillitas, felicissimum domicilium defixere.

Definitio per Similitudinem.

Nunc verò, si quis funestissimam cruenti belli speciem videre velit, flectat oculos contrariam in partem, & hominis nequissimi conscientiam diligenter consideret. An non illa se objiciet animo instar plateae cujusdam publicae, qua permeantes perpetuò per apertos latosque aditus immoderati omnis generis affectus rixas, jurgia, contentiones, tumultus, bella singulis momentis excitant. An non exhibebitur oculis aestuans aliquod & effervescens terribilem in modum pelagus, in quo decertantes contrariis studiis, totidem instar concitatorum turbinum, gravissimi vitiorum motus tristissimas, in singulas horas, tempestates ac procellas commovent? An non delapsus te in ipsum Inferorum carcerem existimes, ubi nullus ordo, nulla concordia, nulla pars quietis, sed sempiternus horror, perpetua dissensio, aeterna perturbatio sedem posuere?

Quis ergo tam parum amans pacis, tam perditè belli cupidus, qui non omni studio enitendum sibi putet, ut quanto cautiùs conscientiae male vitabit acerbiter, tantò acriùs bonae conscientiae suavitatem consecetur?

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Effecta & Enumerationem.

Modestiam inter ceteras virtutes Adolescentem esse dignissimam.

S Y N O P S I S .

Haec ipsa Propositio dilatata Exordio & Propositioni deserviet.

Confirmatio. Petetur à Definitione Modestiae per Effecta, descendetque Orator ad Enumerationem singularum corporis partium, quibus componendis Modestia praestit; puta linguarum, vultus, oculorum totiusque hominis.

Deinde dicit Modestiam non se tenere intra limites corporis fingendi, sed etiam informare animum; quod tractabit pariter per Definitionem Modestiae ab Effectis quae parit in animo; & versabitur in iisdem enumerandis: scilicet medetur iracundiae, superbiae, & aliis pravis animi motibus.

Conclusio. Quanto igitur studio sectari Modestiam Adolescentes debent.

O R A T I O .

Cum nihil in Adolescentibus laudabilius esse solet, quam recta corporis & animi compositio quaedam atque moderatio, tum certè ex eò facile quivis intelligat, quanto studio Adolescenti cuilibet expetenda Modestia sit, quae in componendis moderandisque corporis atque animi partibus tota occupetur.

Agite enim inter ceteras corporis animique dotes quanam Modestia potior, quanam Adolescente dignior? Est enim illa virtus, quae linguam frenat, ne elatius quam par sit, aut petulantius quid audeat: quae vultum componit & serenat oculos, ne quid superbum, aut lubricum praeseferant: quae risum moderatur, ne sit effusus nimis & procax. Haec oc-

Le Jay, Tom. I.

cludit aures, ne improborum consiliis sermonibusque pateant. Illa manus continet, ne sit gestus fractior aut inconcinnior. Eadem incessum dirigit, ne quid sit in eo molle, aut languidum, aut concitatum, sic verò gravis, constans & moderatus. Atque, ut uno verbo omnia complectar, Modestia virtus est, quae hominem ad urbanitatem, decorem humanitatemque totum fingit ac componit.

Neque verò intra corporis fingendi limites se continet, assurgit altius, animumque ipsum, ut & corpus, egregie conformat. Haec est enim iracundiae moderatrix, expultrix superbiae, impolitiae inimica, & vitiorum omnium, quae humanitatem laedunt, hostis accerrima. Etenim si in animum insurgat vehemens & turbulenta cogitatio, adest continuò Modestia, quae grassantem ac luxuriantem compescat, refranet, ac coerceat.

Quae cum tot ac tanta sint Modestiae dotes, quis est tam parum cupidus liberalis rectaeque institutionis Adolescentis, qui in Modestia sibi comparanda omnem suam curam atque operam bene collocatam non arbitretur?

EXERCITATIO.

Definitio per Negationem & Affirmationem.

Veram Nobilitatem in una Virtute esse positam.

S Y N O P S I S .

Exord. **D**icit Orator, multos esse qui Nobilitatis laude gloriantur, paucos, qui nobiles debeant appellari.

Rationem afferet quae Propositionem continebit, quia pauci sunt qui Virtutem colant, in qua vera Nobilitas posita est.

H. Com.

Definitio per Effecta & Enumerationem Partium.

Confirmatio. Peter illam . 1. à Definitione Nobilitatis per Negationem, dicetque illam non esse positam in titulis, in stemmatis, in longa Majorum serie, &c. Maxime si quis Nobilitatem flagitiis dedecoret. 2. A Definitione per Affirmationem demonstrabit Nobilitatem à Virtute sola esse repetendam; enumerabitque virtutes viri nobilis proprias, puta patientiam in laboribus, in periculis fortitudinem, in adversis constantiam, in spernendis voluptatibus robur animi. Concludet. Aut igitur colendam esse Virtutem aut Nobilitatis laude non esse gloriandum.

ORATIO.

Quàm multi sunt hodie, qui rebus in suis numerandam putant Nobilitatis gloriam, & supra mortalium vulgus se se insolentius efferunt, tam sunt pauci, qui vindicare sibi laudem illam jure possint, & vel ipsam viri nobilis appellationem meruisse videantur.

Nam cum vacuum & inane nomen nemo peritus rerum aestimator Nobilitatem esse dixerit, neque eandem ullo ponendam in pretio arbitretur, nisi arctissimam habeat cum Virtute necessitudinem; tum certe quisquis ad ipsum Nobilitatis decus aspirat, is frequentissimum virtutum omnium comitatum debet ante omnia præ se ferre.

Age enim, te te ipsum compello, qui superbo natalium fastu ferociter intumescis, & vanam magni nominis umbram ostentas, tanquam fecisses ipse aliquid, quamobrem tam præclaris ortus parentibus nascere. Quam informasti animo Nobilitatis speciem ac formam? Tu ne illam in speciosis titulis, in ambizioso stemmaturum apparatu, in longa fumosarum imaginum serie, in illustribus virtutis avitæ monumentis, quæ palam jactas ad pompam & ambiciosius circumfers, reponendam arbitraris; dum ipse partem à Majoribus gloriam

Definitio
per Ne-
gatio-
nem.

flagitiorum sordibus degener nepos obscuras? dum titulos illos, quos illi virtutibus meruerunt, depravatis moribus inficis? dum magnum & insignenomen, quod tulerunt, licentioris vitæ fama dedecoras? dum tot illustrium virorum modestiam insolente superbia, continentiam eorundem levitate, diligentiam fœcordia, parsimoniam luxu, sobrietatem intemperantia, integritatem vitæ libidinibus, fortitudinem ignavia contaminas ac corrumpis?

Egregiam enimverò laudem & prædicandam ubique speciem Nobilitatis, quam venerentur in te Majores tui, & per tot nepotes ad te demum usque propagatam feliciter sibi gratulentur! Disce tandem ab iisdem illis Majoribus, quorum tu gloriam & illustria facinora prædicas magnificentius, quasi pertineret ex iis ad te quidpiam, disce, inquam, quæ porro virtutes nobilem efficiant. Ille, ille nobilis est, quem in ferendis laboribus patientia, in adeundis periculis alacritas, in tolerandis adversis constantia, in spernendis voluptatibus robur animi, in vincendis cupiditatibus fortitudo commendant. Per hos scilicet virtutum gradus Majores tui ad tantum gloriæ apicem pervenerunt. Tu quid fecisti? quid passus unquam gravius es, ut illustribus virtutum illarum monumentis superbires? Illi vigiliæ egerunt multas, summo manè castra & signa in hostem moverunt; tu nullam in diem dormis otiosus. Illi gravissimas duræ militiæ asperitates pertulerunt; tu disfluentem deliciis ac voluptatibus vitam conteris. Illi inedia incommoda sunt experti; tu conviviis ac commestationibus perpetuò indulges. Illi cum hoste manus sæpe conferuerunt; tu choreis ac spectaculis assistis.

Desine ergo, nepos degener, nume-

Definitio
per Affir-
matio-
nem.

numerare inter avos tuos clarissimos illos viros, quos ostentas; nomen illud abjice, quo gloriaris; inter vilioris plebeculæ quisquiliis inglorius delitescere; aut certè ita vive deinceps, ut Majoribus tuis, & viri nobilis appellatione dignus videri possis.

ALIA EXERCITATIO.

Per eundem Locum.

Cinna ad Augustum Casarem, cum ab eodem conflata in ipsum conjurationis reus argueretur.

SYNO

Exord. Fatebitur ultro Cinna illatæ accusationis crimen; neque dissimulabit insidias à se Augusto comparatas.

Propositio. Dicit sibi superesse unum in Casaris clementia præsidium, qui quocumque supplicio dignus videri debeat.

Confirmatio. Dicit nihil esse tam augustum tamque dignum Principe, quam injurias condonare. Tractabit rationem istam per Definitionem; & primò quidem per viam Negationis, dicendo Augustum nunquam posuisse dignitatem majestatemque Principis in vana ostentatione potentis, in debellandis hostibus, in vindicandis injuriis, aliam habuisse de Romani Imperatoris majestate opinionem. 2. Per viam Affirmationis contendet existimasse Augustum nihil esse viro Principi convenientius, quam bene mereri de omnibus, amicos fovere, parere hostibus, injurias oblivisci; quam laudem hæreditariam à Casare parente acceperat.

Concludet rogando Augustum, ne à prima gloria deflectat, sed potius novum cumulum adjiciat.

ORATIO.

Quid dicam, Casar? aut potius quid tacendum non putem? Hinc admissi sceleris pudor ac dolor vocem præcludunt, inde singularis in proditorem humanitas stuporem ac

silentium incusat. Constatam à me tuum in caput conjurationem improbras, factum revincis, aperis socios, totam insidiarum & nefandæ machinationis seriem pandis; an negare vel dissimulare crimen possim, si velim? an etiam, si possim, debeam excusare? Patentem habes reum, Casar; & paratum ultro subire, quod statueret cumque placuerit. Nocentem plectere, nihil deprecor, nihil abnuo: non potes in me ferre sententiam tam gravem, quæ videri mitior pro facinoris atrocitate non debeat.

Quamquam, quem alloquor? & apud quem ago causam ingratus? Non hic accusatoris vel Judicis causam sustines; sed amicum, sed parentem agis. Tu quereris de me, ar reum accusare parcis; fontem increpas, at eundem non damnas. Agnosco dignam natalibus, dignam parente, dignam imperio indolem: agnosco mores humanissimi Principis, quem nemo hactenus offensum sensit, nemo vel inimicus non amicum expertus est. Scilicet nunquam existimasti, Casar, dignitatem majestatemque Principis in ostentatione vana potentis, in vindicandis propriis injuriis, in fundendo inimicorum sanguine esse positam. Hi sensus olim & Marios, & Syllas, & Antonios decuerint, qui Romanorum civium sibi placebant in cæde, qui tyranni potius atque hostes patriæ, quam Imperii rectores atque moderatores appellari meruerunt. At tu, qui humanitatem atque clementiam, qua te Principem inter cæteros exhibes, laudem esse Principis viri potissimam semper reputasti: nihil tam providisti sedulo, quam ut propensam in omnes cives voluntatem testareris, amicos benevolentia foveres, æmulatores gloriæ tuæ aut etiam inimicos beneficiis alliceres, injurias obliviscere, & quam

Definitio
per Ne-
gatio-
nem.

Definitio
per Affir-
matio-
nem.

in. Cajo Cæsare reliquas inter virtutes humanitatis gloriam suspexeras, ejusdem te locupletissimum ac munificentissimum heredem Populo Rom. ostentares.

Igitur tuere, Cæsar, quam tibi jam apud omnes comparasti, benignitatis famam: memineris quam multi servatos se à te fuisse gloriantur. Indulge partem aliquam bonitatis illius infortunato Cinnae, quem fortuna proditorem non fecit, nisi ut, vel immeritum dum abolveres, novus inde nomini tuo splendor, novum decus accederet.

CAPUT IV.

Locus ab Enumeratione Partium.

Quid est Enumeratio Partium?
R. Est Distributio totius in suas partes. Ut virtus non est fugienda, ergo nec justitia, nec prudentia, nec temperantia, nec fortitudo, nec ceteræ virtutes fugiendæ sunt.

Hoc ipsum præstat Cicero, ubi per Enumerationem probat imperatorias virtutes esse in Pompejo, quas in scientiam rei militaris, fortitudinem, auctoritatem & felicitatem distribuit. Pro- Lege Manil. n. 28. Ego enim sic existimo in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior unquam fuit aut esse debuit? &c. Ubi singulas illas divisionis partes diligenti Enumeratione pertractat: scientiam quidem à bellorum multitudine quæ gesserat: virtutem, à testimonio multarum Provinciarum, quæ testes fuerunt illius virtutis. Testis, Italia, &c. testis est Africa, &c. n. 30. &c. Auctoritatem, à testimonio fociorum & hostium, quos recenset à n. 44. ad

47. Felicitatem denique à multitudine victoriarum, quas terra marique reportaverat n. 47.

Quotuplex est Partium Enumeratio?

R. Multiplex. Prima, cum distribuitur res in eas partes ex quibus constat, ut cum homo in corpus & animam; animus in memoriam, intelligentiam, & voluntatem dividitur.

Ita Cicero in Pis. n. 53. probat neminem venisse obviam Pisoni Romanam redeunti, quia nec legati ejus neque cives, neque amici venerant. Confer nunc vicissim reditum tuum, quandoquidem, amisso exercitu, nihil incolume domum, præter os illud pristinum retulisti. Qui primum quæ veneris cum laureatis tuis lictoribus quis scit? Quos tu Meandros, dum omnes solitudines persequeris, quæ à verticula flexionesque quaesisti? Quod te municipium vidit? quis amicus invitavit? quis hospes aspexit? Nonne tibi nox erat pro die? nonne solitudo pro frequentia? Cauzona pro oppido; non ut redire ex Macedonia nobilis Imperator, sed ut mortuus infamis referri videretur? Romam vero ipsam fœdavit adventus tuus.... quemadmodum venisti? Quis tibi non dicam horum, aut civium, aut ceterorum, sed tuorum legatorum obviam venit?

Et Oratione post reditum ad Quirites n. 2. probat sibi omnia fuisse restituta, & vocem illam omnia, quæ totum est, in eas partes, quas continet, nempe liberos, fratrem, rem familiarem, amicitias, consuetudines, dignitates, eleganti Enumeratione distribuit. Etsi homini nihil magis est optandum, quam prospera, æquabilis perpetuaque fortuna, secundo, vite, sine ulla offensione, cursu; tamen si mihi tranquilla & placata fuissent omnia, incredibili quadam &

quæne

penne divina, qua nunc vestro beneficio fruar, latitæ voluptate caruissem. Quid dulcius hominum generi à natura datum, quam sui cuique liberi? mihi vero & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vita sunt mea chariora; tamen non tanta voluptate erant suscepti, quanta nunc restituti. Nihil cuiquam fuit jucundius, quam mihi meus frater; non tam id sentiebam, cum fruebar, quam tunc cum carebam & postea quam vos me illi, & mihi eum reddidistis. Res familiaris sua quemque delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi denique & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quam fruendo. Jam vero honos, dignitas, locus, ordo, beneficia vestra, quanquam mihi semper clarissima visa sunt, tamen ea nunc renovata, illustriora videntur, quam si obscurata non essent, &c.

Et Oratione in Pisonem probat ipsum esse odio omnibus n. 64. Senatus odit te.... videre Equites non possunt.... Plebs Romana perditum cupit.... Italia cuncta execratur, &c. Item pro Domo sua n. 73. & Philip. 14. n. 34.

Secunda Enumerationis species, cum res dividitur in eas partes, quas Philosophi integrantes vocant, v. g. cum corpus dividitur in caput, pedes & brachia.

Revocari ad eam Enumerationis speciem locus hic potest Orat. in Pisonem num. 1. ubi singulas capitatis ipsius partes enumerat & excutit. Non enim nos color iste servilis, non pilosa gena, non dentes putridi deceperunt: oculi, supercilia, frons, vultus denique totus, qui sermo quidam tacitus mentis, hic in errorem homines impulit.

Le Jay, Tom. I.

Tertia, cum genus dividitur in species suas; ut virtus in prudentiam, justitiam, fortitudinem & temperantiam, quæ sunt quatuor virtutes, ut ajunt, Cardinales.

Habes exemplum illius Enumerationis Orat. pro Plancio num. 80. Etenim, Judices, cum omnibus virtutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quam me & gratum esse & videri. Hæc est enim una virtus non solum maxima, sed etiam mater omnium virtutum reliquarum. Quid est pietas, nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt boni cives? Qui belli, qui domi de patria bene merentes, nisi qui patria beneficia meminerunt? Qui sancti, qui religionum colentes; nisi qui debitam Diis immortalibus gratiam, justis honoribus & memori mente persolvunt? Quæ potest esse jucunditas vite sublatis amicitias? quæ porro amicitia potest esse inter ingratos, &c.

Quartò fit etiam Enumeratio per Causas. Sic Cicero pro Domo sua remotione causarum, quas enumerat, ostendit, uno Ciceronis odio adductum fuisse Clodium, ut tam multa adversus ipsum moliretur, num. 59. Quid enim vos uxor mea misera violarat, quam vexavistis, raptavistis, omni crudelitate lacravistis? Quid mea filia, cujus fletus assiduus sordescque lugubres, vobis erant jucunda, ceterorum omnium mentes oculosque fledebant? Quid parvus filius, quem, quandiu absui, nemo nisi lacrymantem confectumque vidit? quid fecerat, cum eum toties per insidias interficere voluistis? quid frater meus, qui, cum aliquantum post meum discessum ex Provincia venisset, neque sibi vivendum, nisi me restituto, putaret, cum ejus moeror & squalor incredibilis & inauditus omnibus mortalibus

H 3 mi